

International Migration and The Sociological Analysis of Syrians in The Temporary Protected Status the Case of Aydın Province

Gülden ŞAHİN¹, Suat KOLUKIRIK²

Abstract

Immigration is an important process with its causes and effects which influence both the individuals immigrating and the people living in the places which allow immigrants. At first thought to be short-term and temporary migration to Turkey from Syria, over time, became permanent. In this case, it was necessary to draw attention to the proper management of migration and the measures that must be taken to ensure the healthy progression of the harmonization process between the migrated individuals and the individuals living in the country. As it is considered that the process is completed sturdily only by being able to adjust to the country settled down, it is questioned, after Syrian individuals immigrating to a different country, how the problems with accessing to the healthcare and education services and adjusting the social life, culture of there gion and the troubles experienced due to the wars reflect on the social life. The study method was designed by using qualitative methods based on field study in Aydın. In-depth interview technique was used in the field research and after the in-depth interviews, the interviews were made in plain text, and after the discourse analysis carried out at the textual level, categorical analysis was performed on metaphors to better understand the problem.

Keywords: International Migration, Surians, In the Temporary Protected

JEL Codes: B55, F51, F55, J13, J15

Uluslararası Göç ve Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Sosyolojik Analizi: Aydın İli Örneği

Özet

Göç, neden ve sonuçlarıyla birlikte hem göç eden bireyleri hem de göç alan yerde yaşayanları etkileyen önemli bir süreçtir. Başlarda kısa vadeli ve geçici olduğu düşünülen Suriye'den Türkiye'ye yapılan göç, zaman içinde kalıcı bir hal almaya başlamıştır. Bu durum beraberinde göçün doğru yönetilmesi ve göç eden bireyler ile göç alan ülkede yaşayan bireyler arasındaki uyum sürecinin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi adına alınması gereken önlemlere dikkat çekmeyi gerektirmiştir. Göç sürecinin, ancak yerleşilen ülkeye uyum sağlayabilmek ile sağlıklı bir şekilde tamamlandığı düşünüldüğünden Suriyeli bireylerin göç sonrasında, farklı bir ülkeye gelmeleriyle, eğitim ve sağlık hizmetlerine ulaşmada, bölgenin kültürüne, toplumsal

¹Öğr. Gör. İstanbul Kent Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Sosyal Hizmetler Programı, gulden.sahin@kent.edu.tr

²Prof. Dr. Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, suatkolukirik@akdeniz.edu.tr

yaşamına uyum sağlamada yaşanan problemler ve savaş nedeniyle yaşanan sorunların toplumsal hayata nasıl yansıdığı sorgulanmıştır. Araştırmada, sosyal olguları bağlı buldukları çevre içinde anlamaya imkân veren ve anlamacı-yorumlayıcı paradigmaya dayanan nitel yöntem kullanılmıştır. Araştırma problemine ve amacına ilişkin verilerin toplanması ve yorumlanması, derinlemesine mülakat ve eleştirel söylem analizi teknikleri kullanılarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Göç, Suriyeliler, Geçici Koruma Statüsü

1.Giriş

Göç olgusu, toplumların sosyal, kültürel, ekonomik, politik gibi tüm yapısı ile doğrudan ilişkili olan, etkileyici ve çok boyutlu bir olaydır. Göçler, göç veren alanlarda olduğu kadar göç alan alanları da doğrudan etkilemektedir. Göçmen nüfus, göç ettiği ülkenin toplumsal yapısını, kültürünü, ekonomisini, politikasını vb. gibi pek çok unsurunu kısa zamanda göçün hacmi ile doğru orantılı olarak etkilemektedir (Mutluer, 2003: 9).

Öte yandan Yaşadıkları ülkeleri çeşitli nedenlerle terk ederek başka bir devlete sığınan, iltica eden mültecilerin göç hareketleri tüm dünyayı etkileyen ve ciddi insan hakları ihlalleriyle de sonuçlanabilen bir olgu haline gelmiştir. Dolayısıyla göç kavramı çok boyutlu, ekonomik, siyasi, kültürel, sosyal nedenleri ve sonuçları olan karmaşık bir olgudur. Bu nedenle göçü sadece yer değiştirme olarak tanımlamak yetersiz ve sığ bir açıklama olacaktır.

İnsanların daha iyi yaşam koşulları içinde yaşama isteğiyle yasal ya da yasal olmayan yollarla göç etmeleri söz konusu olmaktadır. Yasal olan ya da yasal olmayan göçler, göç eden bireyleri, grupları etkilemenin yanında aynı zamanda göç alan ülkeleri ve göç veren ülkeleri de etkilemektedir. Bu anlamda göç sorununun küreselleşmesi söz konusu olmaktadır. Özellikle göç eden bireylerin göç ettikleri ülkeyle uyum sağlayamamaları durumu toplumsal düzenin etkilenmesine neden olmaktadır.

Çalışmamıza örnek teşkil eden Suriye’de 2011 yılında başlayan kargaşa ortamı ve farklı sosyal grupların çatışması, zamanla bir iç savaşa dönüşmüş, milyonlarca Suriyeli başta Türkiye olmak üzere komşu diğer ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. Uyguladığı açık kapı politikası ile Türkiye bu zorunlu ve düzensiz göçte ev sahipliği yapan ülkeler arasında ilk sıra da yer almıştır.

Farklı göç hareketleri örneğinde de görülebileceği gibi, bir taraftan insanlar, yaşamlarına yöneltilen tehditlerden kaçmaya çalışırken, diğer taraftan hükümetler birçok nedenle insani yükümlülükler, siyasi gerçekler ve ulusal ihtiyaçları uzlaştırmakta artan bir çaba sergilemek durumuyla karşılaşmışlardır (Kolukırık, 2014: 38). Çatışmalarla birlikte başlangıçta iç savaştan etkilenen konumunda olan Suriyeliler, göç süreci içerisinde etkileyen konumuna dönüşmüşlerdir (Dilek, 2018: 8). Özellikle Türkiye bağlamında değerlendirildiğinde ilk dönemlerde kısa vadeli ve geçici olduğu düşünülen Suriye göçü, zaman içinde kalıcı bir hal almaya başlamıştır. Bu durum beraberinde göçün doğru yönetilmesi ve göç eden bireyler ile göç alan ülkede yaşayan bireyler arasındaki uyum sürecinin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi adına alınması gereken önlemlere dikkat çekmeyi gerektirmiştir.

2. Göç Kavramı ve Olgusu

Tarihsel açıdan insanoğlu daha iyi ve daha güvenli yerler bulabilmek için göç etmiş ama çoğunlukla da göç etmek zorunda kalmıştır. Göç sürecinde, fiziki ve sosyal çevrenin değişimi yeni bir sosyal ortamın ortaya çıkışına yol açmış ve göç hareketleri de bu ortamlardan birini oluşturmuştur. Ancak göç ve değişimin insan topluluklarının sürekli hareketleri olmasına ve küreselleşmenin geniş etkilerine karşın yaşanan kutuplaşmalar ve sorunlar bu hareketlerini devamlı kılar hale gelmiş ve günümüzün dikkate değer bir sorunsalını oluşturur boyuta ulaşmıştır (Kolukırik, 2009: 4).

Göç temel olarak, bir yer değiştirme olayı olarak görülmektedir. Bu olay kırsal, kent ve ülke gibi yerleşim birimleri arasında gerçekleşmektedir. Göç eyleminin gerçekleştiği yerleşim birimleri ister göç alan olsun veya ister göç veren olsun, bu olgunun olumlu veya olumsuz sonuçları ile karşılaşmışlardır. Bununla beraber göç eden insanların, göç ettikleri yerleşim birimlerine uyum sağlama sürecinde yaşadığı zorluklar bazı problemleri doğurmuştur. Her yerleşim birimi kendine özgü yaşam kültürünü oluşturmuş, bu kültüre sahip insanların göç etmesi, çeşitli sorunları da beraberinde getirmiştir (Yalçın, 2004: 4). Göç sonucu kaynak ve hedef bölgeleri birleştiren ve her ikisinde de belirgin değişimleri beraberinde getiren göç ağları oluşur. Göçler demografik, ekonomik, toplumsal yapıları değiştirebilir ve ulusal kimliğin sıklıkla sorgulanmasına yol açan yeni bir kültürel farklılığı da beraberinde getirir. Göç toplumsal varoluşun her boyutunu etkileyen ve kendi karmaşık dinamiklerini geliştiren bir süreçtir (Castles & Miller, 2008: 7,30).

Göç, insanlık tarihi kadar eski bir zaman dilimine sahip olsa da, tarihsel süreç içerisinde yapısal bir takım değişiklikler meydana gelmiştir. Ülkelerdeki iç göç hareketleri ya da uluslararası göç ekonomik, siyasi, sosyal ve benzeri nedenlerle birlikte aynı doğrultuda sonuçları incelendiğinde, göç olgusunun çok yönlü bir özelliğe sahip olduğu söylenebilir. Bir ülke içinde çeşitli ekonomik, sosyal, kültürel ve benzeri nedenler ile yerleşmek üzere bireysel ya da kitlesel yer değiştirme hareketi iç göç, benzeri sebeplerden dolayı bir ülkeyi terk ederek bir başka ülkeye yerleşme süreci dış göç olarak ifade edilmekle birlikte, kaynak ülke ile hedef ülkeyi birbirine bağlayarak küresel göç örüntülerini meydana getirdiği de bir gerçektir (Giddens, 2008: 569).

3. Göç Kimlikleri ve Hukuki Tanımları

3.1. Göçmen

Günümüz Türkçesindeki göçmen, her türlü göç çeşidi sonrası yer değiştiren, değiştirmek durumunda kalan ki bu da son derece genel bir ifade olup göçün ve göçmenin mahiyetine dair bir mana taşımamaktadır. Uzun tarihi boyunca göçlere tanıklık etmiş olan Osmanlı literatürü ise göç ve göçmen kavramları üzerine hayli çeşitliliğe sahiptir. Osmanlı, ülke sınırları dahilindeki yer değiştirmeleri nitelerken, daha çok ekonomik, asayiş ve idari gerekçeleri ön plana çıkarmıştır. Örneğin, mevsimine bağlı olarak kışlak ve yayla arasında gelip gidenleri konar-göçer diye isimlendirirken, ekip biçmekte olduğu tarım arazisini terk ederek başka bir diyara gidene çift bozan, güvenlik sebebiyle kırsal kesimin topyekûn terk edilip ıssız bir yere yerleşimi de kaçgun olarak ifade edilmektedir. Osmanlı ayrıca kişilerin bir yerden belirlenmiş başka bir yere, onları cezalandırma amacıyla zorunlu ikametine tagrip, tahliye, tenkil, tebid ve neyf, doğal afet, kıtlık ve kuraklık gibi sebeplerle yer değiştiren kişiyi ya da kitleleri depremzede, kahzede, felaketzede, cephe gerisindeki bir topluluğun cephenin ve sınırın güvenliği amacıyla zorunlu göçe maruz bırakılması techir, daha çok Balkanlar, Kırım ve Kafkasya'dan kendisine yapılan baskılar dolayısıyla ya da bir İslam ülkesi olan Osmanlı'da

yaşamayı tercih etme sebebiyle gelen ve geldiği yere bir daha geri dönmeyip iskana tabi tutulan etnik kökeni mühim olmayan Müslüman göçmen kimseyi de muhacir şeklinde tanımlamıştır (Sepetcioğlu, 2014: 51,52).

Göçmen, siyasi kriterler nedeniyle değil de sırf ekonomik nedenlerle, daha müreffeh bir hayat standardı yakalayabilmek için vatandaşı olduğu ülkeden bir başka ülkeye göçen kişiye denir. Göçmenler vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yararlanmaya devam ederler ve bu yolculuğa kendi istek ve arzuları ile çıkarlar. Göçmen kabul eden ülkeler, göçmen politikalarına bağlı olarak başvuruları kabul veya reddedebilirler. Bu ülkelerin bu anlamda temel bir insan hakkından kaynaklanan sorumlulukları yoktur. Göçmenler göç ettikleri ülkelere resmi bir zeminde göç edip etmemelerine göre düzenli ve düzensiz göçmenler olarak ikiye ayrılırlar. Bazı zamanlar göç eden kişiler göç nedenlerini ekonomik olarak tanımlasalar da hikayelerinin irdelenmesinde o ülkedeki bazı dini veya etnik gruplara uygulanan aşırı ayrımcı politikaların aslında onları mülteci kavramı içinde değerlendirmenin gerekli olduğunu göstermektedir (Kılıç, 2014: 8).

3.2. Mültecilik ve Sığınmacı

Mülteci; Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı ifade etmektedir.

Türkiye'de mültecilik mevzuatının temelini 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi oluşturmaktadır. Bu sözleşmeye coğrafi sınırlama ile taraf olan Türkiye, sadece Avrupa'dan Türkiye'ye gelen kişilere mülteci statüsü vermektedir. Avrupa dışından gelmiş kişiler ise Türkiye'ye geçici olarak sığınabilmekte ve kendilerine sığınmacı statüsü verilmektedir (Kap, 2014: 31,32).

1951 yılına ait Mültecilerin Statüsüne İlişkin Birleşmiş Milletler Konvansiyonuna göre, mülteci özel bir sosyal veya politik gruba üyeliği, milliyeti, dini, ırkı gibi nedenlerle şiddete maruz kalma korkusu yaşayan ve bu nedenle ülkesine dönme imkanına ve isteğine sahip olmayan, milliyetine tabi olduğu ülkenin sınırları dışında yaşayan kimsedir. Sığınmacılar ise, uluslararası sınırlar içinde koruma arayışında olan ancak mülteci statüleri henüz karara bağlanmamış kişilerdir (Castles & Miller, 2008: 144,145).

3.3. Mübadil

Mübadile iki kişi arasında bir şeyin diğer bir şeyle değiştirilmesi, değiş tokuş ve trampa (Emgili, 2009: 222), iki ya da daha çok devlet arasında imzalanan bir protokol vasıtasıyla, hukuksal boyutu, coğrafyası, zaman aralığı, göç yolları ve araçları, taşınmazların durumu gibi meselelerin belirli esaslara oturtulmuş şekilde uygulandığı ve bunların karma ve/veya uluslararası bir komisyon aracılığıyla yürütüldüğü ve/veya denetlendiği; göç ettirilecek nüfusun ırk, din, dil gibi bir takım niteliklerinin ve göç edilen yer ile iskan birimlerinin daha evvel tespit edildiği; hatta göçmenlerin işe, sağlık gibi ihtiyaçları için özel birimlerin kurulduğu, sistematik ve kurallar çerçevesinde hayata geçirilen zorunlu nüfus hareketi olarak tanımlanmaktadır (Sepetcioğlu, 2014: 53). Mübadil ise mübadile edilmiş (Emgili, 2009: 222), Arapça "bedel" kelimesiyle yakından bağlı olan ve "değiş tokuş, trampa, bir şeyin başka bir şeyle değiştirilmesi"

anlamına gelen mübadele ve mübadele olunmuş, başkasının yerine getirilmiş, bir şeye bedel tutulmuş manasındadır (Sepetcioglu, 2014: 52).

3.4. Geçici Koruma Statüsü

Suriyelilerin durumuna ilişkin özel olarak düzenlenen ilk hukuki düzenleme, İçişleri Bakanlığı'na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından yürürlüğe konan 30 Mart 2012 tarihli ve 62 sayılı "Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge"dir. Söz konusu Yönerge'nin "ruhunu", kitlesel sığınma durumlarında ortaya çıkan acil koruma ihtiyacının karşılanması amacıyla sığınılan ülkeye erişimin sağlanması, geri göndermeme ilkesinin gözetilmesi ve insan haklarına uygun temel asgari standartların sağlanması olarak nitelendirilen "geçici koruma" oluşturmaktadır (Uzun, 2015: 112-114). Geçici koruma statüsünün, acil durumlarda ve özellikle toplu nüfus hareketlerinde kendisine başvurulabilecek ve adında da anlaşılacağı üzere "geçici" bir çözüm olduğu anlaşılmaktadır ve kanuna göre, belirlenen uluslararası koruma statülerinden herhangi birini doğrudan elde etmiş olmadığı açıkça belirtilmiştir. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91. maddesine göre ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel halde veya kitlesel akın sırasında bireysel olarak Türkiye sınırlarına gelen veya sınırlarını geçen yabancılara "geçici koruma" sağlanabileceği kabul edilmiştir (TBMM Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu: 2013).

4. Yöntem ve Teknik

Araştırmanın temel amacı, Aydın'da yaşayan Suriyeli bireylerin göç sonrasında ekonomik, sosyal, kültürel vb. alanlarda yaşadıkları zorlukları belirlemektir. Araştırmada, sosyal olguları bağlı buldukları çevre içinde anlamaya imkân veren ve anlamacı-yorumlayıcı paradigmaya dayanan nitel yöntem kullanılmıştır. Araştırma problemine ve amacına ilişkin verilerin toplanması derinlemesine mülakat ve görüşmeler de eleştirel söylem analizi teknikleri ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı ile bireyler arasında yüz yüze etkileşimi mümkün kılan derinlemesine mülakat tekniği aynı zamanda araştırmacıya gözlem ve görüşmenin akışına müdahale imkânı da verdiği için tercih edilmiştir. Derinlemesine mülakat ile daha ayrıntılı verilere ulaşılabileceği düşünülmüştür. Ayrıca bireylerin konuya yaklaşım biçimleri, olgulara yükledikleri anlamlar bakımından da avantaj sağlaması bakımından derinlemesine mülakat tekniğinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın konusu kapsamında 21 geçici koruma statüsündeki Suriyeli bireyle 29 Temmuz- 17 Eylül 2016 tarihleri arasında derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir. Görüşmenin uygulanacağı bireylere, "kartopu örnekleme tekniği" ile ulaşılmıştır. Gerçekleştirilen derinlemesine mülakatta, araştırmacının dışarıdan biri olarak gruba girmesi, bireyleri rahatsız edebileceğinden öncelikle bireylerle araştırma hakkında görüşülerek ve araştırma kapsamında neler yapılacağı açıklanmıştır. Görüşme yapılacak bireylere öncelikle araştırmacı kimliği açıklanmış ve araştırmanın neden yapıldığı ile ilgili bilgi verilmiştir. Araştırma süresince esas amacın o araştırmanın yapıldığı ortama bilgi vermek değil, aksine o ortamdan bilgi almak olduğu bilinmektedir. Araştırmaya katılan bireylerle rahatsız edilmeden, doğal ortamları içerisinde etkileşim sağlanmıştır. Araştırma süresince bireylere denek gibi davranmanın araştırmanın seyrini değiştireceği bilindiğinden, bireylerle kurulan ilişkide söylem ve davranışlara dikkat edilmiştir.

Tüm görüşmeler bireylerin izni dahilinde ve kimliklerinin saklı tutulacağı belirtilerek asgari bir güven ortamında gerçekleştirilmiştir. İsimlerinin kullanılmasında bir sakınca görmediklerini belirterek yazılması için kimliklerini gösteren bireylerin bilgileri de güvenlikleri için saklı tutulmuştur.

Araştırma boyunca hiçbir zorlukla karşılaşılmamıştır. Görüşmenin verimliliği için bireylerin kendileri açısından güvenli bir ortama ihtiyaç duydukları göz önünde bulundurularak aynı bölgede ikamet eden komşularının güveni sağlandıktan sonra Suriyeli bireylerle görüşülmüştür. Aynı zamanda görüşmelerin tamamı katılımcıların istekleri dahilinde yaşadıkları evde yapılmıştır. Görüşmeler en uzun 45 dakika, en kısası 20 dakika olmak üzere ortalama 30 dakika sürmüştür. Türkçe bilmeyen ya da sorulara yeterince açık cevap veremeyecek olan katılımcılarla anlaşma bazı görüşmelerde tercüman aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Geçici koruma statüsündeki Suriyeli bireylerle yapılan görüşmeler önce metin haline getirilmiş, daha sonra metinler üzerinde söylem analizi yapılarak önemli metaforlar çıkarılmaya çalışılmıştır. Kategorik analiz ile ana başlıklar altında alt başlıklara ayrılarak incelenmiştir. Kategorik analiz, araştırmacının verileri düzenlediği, analiz birimlerine ayırdığı, biçimleri ortaya çıkardığı, önemli değişkenleri keşfettiği bir süreçtir. Bu anlamda alandan toplanmış olan verilerden hareket edilerek bu veriler içinde saklı olan bilgi açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.

5. Bulgular

5.1. Arafta Kalmak ve Aidiyet

Göç ile birlikte bireyler, göç edilen ülkenin diline, adetlerine, bireyelerine, parasına, yemeklerine, kültürüne kısacası toplumu oluşturan her dokuyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu anlamda toplumsal yapı karşısında bireyler ya değişmek ya da bu yapıya uyum sağlamak zorunda kalmaktadırlar.

Görüşme yapılan bireylerin hiçbiri daha önceden göçü deneyimlememiştir. Bu nedenle göç olgusuna bakış açıları, yer değiştirmelerine neden olan etkenlere bağlı olarak değişmektedir. Kısacası bireylerin göç süreçlerinde yaşadıkları deneyimlere bağlı olarak göç algıları da değişmektedir.

A.E. "Suriye'de her şeyimiz kaldı. Benim amcam öldü orada, savaşta. Babam çok üzülmüştü. Ailem hala Suriye'de. Biz kendimizden çok çocuklarımız için geldik. Onlar bizden daha fazla korkuyorlardı. En küçüğü 13 yaşında. Gözlerinin önünde insanlar öldü. Sürekli bombaların sesini duyuyorduk. Çok korkuyorlardı. Evlerine bomba düşen insanlar oldu. Kalktık geldik buraya. Her şeyimizi kaybettik. Göç kayıp demek, savaş demek."

A.D. "Savaş çok zordu orada. Bıraktık geldik her şeyimizi. Türkiye'de çok zengin Suriyeliler de var, parası olmayan, işi olmayan, aç kalan insanlar da var. Zor durumda oldukları bilindiği için kötü şartlarda, ağır işlerde az parayla çalıştırılanlar var ama burada yaptığı işini yapanlar da var. Orada bir savaştan kaçtık geldik, burada başka bir savaş var. Orada hayatta kalmak için bir şeylerden kaçmak zorundasın, burada hayatta kalmak için bir şeyleri elde etmek, alışmak zorundasın."

5.2. Yerleşiklik

Türkiye'nin artık bir "göç ülkesi" olma yolunda ilerlediği yadsınamaz bir gerçekliktir. Konumu nedeniyle birçok kitlesel göç hareketlerine maruz kalan Türkiye, son yıllarda göçmenler için "transit ülke" konumundan çıkıp "hedef ülke" durumuna gelmiştir. Türkiye 1980'lerden bu yana sadece göç veren bir ülke değil, aynı zamanda göç alan bir ülke

konumundadır. Bu çerçevede yeni yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda, hukuki düzeyde göçmenlerin kalıcı olabileceğine ve Türkiye'nin bir "göç ülkesi" olma yolunda ilerlediğine işaret edilmektedir (Kap, 2014: 33).

Suriye'den göç eden bireylerin ülke içinde kısa vadeli geçici durumunun zamanla yerini kalıcılığa bıraktığını söylemek mümkündür. İç savaşın yıllardır süregelmesi ve günümüzde de hala devam ediyor olması bireylerin ülkelerine geri dönüş ümitlerini kırmaktadır. Diğer yandan göçün, sonuçları itibariyle alışlagelen düzenin değişmesini ve yeni düzenin kurulmasını zorunlu kıldığından dolayı bireylerin tekrarını göze alamadıkları bir olgu niteliği taşıdığı söylenebilir. Ayrıca Suriye'den göçe, insan yaşamını her yönüyle etkileyen savaş faktörünün neden olmasının, bireylerin buldukları yerde kalıcı olma durumlarını belirleyen diğer önemli bir etken olduğu söylenebilir.

C.B. *"Suriye'de her şey biterse geri dönmeyi düşünürüz ama ne zamana biter. Yıllar sürecektir her şey düzelse bile. İnsanlar öldü, arkadaşlarımız öldü, herkes bir yerlere gitti. Dönersek kendi toprağımız olmasına rağmen bunlara da alışmak zorunda kalacağız, bir ömür böyle geçecek. Bu yüzden geri dönmeyi düşünürüz dedim. Burada bazı şeylerde zorlansak da en azından alışıyoruz. Zaman geçtikçe daha da alışmış olacağız. Sürekli yer değiştirmek de zor."*

Diğer yandan Suriye'ye yakınlığından dolayı hedef ülke konumunda olmasına karşın Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle transit ülke olarak da kullanılmaktadır. Bu durum çoğunlukla küresel çapta da sorun olan yasadışı göçe ve dolayısıyla göçmen kaçakçılığına da zemin hazırlamaktadır.

A.B. *"Bu adam bize yurtdışına gitmemize yardımcı olacağını ama bir süre çalışmak zorunda olduğumuzu söyledi. Bizim de istediğimiz zaten bu olduğu için çok yorulsak da çalışıyorduk. Aylarca çalıştık. Yurtdışı konusunu açtığımızda hep kapatıldı. Sonradan kullanıldığımızı hissetmeye başladık. Bir süre daha devam ettik. Çünkü doğru söylüyorsa yurtdışına gitmek için tek şansımızı kendimiz bırakmış olacaktık ama olmadı. Boşuna çalıştığımızı anlayınca bıraktık işi."*

5.3. Birey ve Toplum Arasında Kurulan Bağ: Aidiyet

Ekonomik ve sosyal nedenler, savaş, salgın hastalıklar gibi bazı özel durumlarda insanlar göçe zorlanmaktadır. Göç ile birlikte insanlar değer yargılarını, kültürünü, kimliğini yeni çevrelerine götürmektedir. Göç eden insanlar, zaman içinde yeni çevreleri ile kültürel etkileşime girmektedirler. Zaman içinde kişilerde sorgulanması gereken bir aidiyet sorunu ortaya çıkmaktadır (İlgin-Hacıhasanoğlu, 2006: 60). Birey ve toplum arasında kurulan bağın bir ifadesi olarak aidiyet, her ne kadar bireysel seçimlere dayansa da, bireyin bağlılık ve sadakat ilişkileri geliştirebileceği bir grupla özdeşleşme tecrübesidir ve dolayısıyla tek başına yaşanan bir olgu değildir (Alptekin, 2011: 5).

G.S. *"Suriye zamanla daha fazla kötü olmaya başladı. Sürekli ölen insanlar oldu. Bomba sesleri... Yaşamak, hayatta kalmak için geldik. Buraya geldiğimizde kendi vatanımızdan ayrıldığımız için kendimizi kötü hissettik ama insanlar kötü değiller."*

A.H. *"Bazı arkadaşlarımız çok öncelerden geldi. Yıllar önce gelenler de oldu. En sonunda biz de geldik. Farklı bir ülke farklı insanlar olduğundan, dil de bilmediğimizden korktuk. İnsanlar iyi yaklaştı bize. Bu yüzden alıştık. Belki istemeselerdi bizi daha zor olurdu şartlarımız, alışamazdık. Hem iş yerindeki arkadaşlarım hem komşularım çok iyiler. Zaten işe gidiyorum eve geliyorum, her gün böyle."*

5.4. Uyum Sürecinde Kimlik

Göç süreci göçe katılan bireylerin her biri için farklı sonuçlara neden olmaktadır. Süreci yaşayan insanların sosyo-ekonomik durumları, etnik ve dini kimlikleri, kültürel özellikleri süreçten nasıl etkileneceklerini belirleyen olgulardır. Göç literatürü bize, göçmenin göç veren yerdeki toplumsal konumu, beraberinde getirdiği beceri, eğitim ve beklenti donanımı, kişisel tarihin özellikleri, göç nede ve biçimi, göç ettiği yerdeki toplumsal koşullar ve kalış süresi başta olmak üzere hangi koşulların göç tecrübesinin mahiyetini belirlediğini söylemektedir. Diğer yandan yaşam deneyimleri ve göçün etkileri, göç edenlerin tutumları ve tepkileri açısından kadınlar ve erkekler arasında önemli farklılıkların olduğu söylenebilir (Tekin Yılmaz, 2005: 32). Bu noktadan hareketle kadınların eşleri olmadan göç etmek zorunda kalmaları göç sürecine olumsuz başlamalarına neden olmuştur.

D.C. “2 yıldır Aydın’dayız. Çocuklarımla geldim buraya. Eşim savaş zamanında tutuklandı. Kendi ailem ve eşimin ailesi Suriye’de, gelemiyorlar. Biz buradayız. Gelirken çocuklarımla geldim. Kimse olmadığı için yanımda korktum. Başka bir ülkeye geliyorum, çocuklarım var sadece yanımda. Kadınım...”

Sosyal çevre yoksunluğu, göç sonrasında yaşanan önemli problemler arasında yer alabilmektedir. Bireylerin toplumsal yapıya uyum sağlamasında önemli bir etken olan sosyal çevrenin uyum sürecini kolaylaştırdığı söylenebilir. Görüşme yapılan bireyler Türkiye’ye göç etmelerini Suriye’ye olan yakınlığı ile açıklamışlardır. Bununla birlikte göç edilecek yerin belirlenmesinde, etnik kimlik göz önünde bulundurulmuştur. Bireylerin yeni geldikleri ülkeye tutunmalarında, sosyal sorunlarını en aza indirmelerinde, yeni yaşam biçimine, geldikleri ülkenin toplumsal yapısına alışma süreçlerinde bu dayanışmanın etkili olduğu söylenebilir.

Diğer yandan özellikle konuşulan dilin aynı olmasının, bireyler arası iletişimi ve etkileşimi sağlayarak göç eden bireylerin yeni sosyal çevrelerine uyum sürecine olumlu etkisi olduğu söylenebilir.

F.E. “Bütün bunlardan dolayı sıkıntılarımız var ama insanlar iyi. Bize kötü davranan kimse olmadı bu mahallede. Çok yardım ettiler. Dilimizden anladıkları için, bizim gibi oldukları için anlaşmak kolay oldu. Suriye’de bu olaylar uzun zaman devam edecek. Belki Suriye hiçbir zaman eskisi gibi olmayacak. Bunu bilmiyorum ama daha çok uzun süreceği için burada kalıcı bir düzen kurmak zorundayız. “

E.D. “Savaş olduğundan, Suriye artık eskisi gibi olmadığından 40 gün önce Türkiye’ye geldik. Sınırdan geçtikten sonra Urfa’da kaldık birkaç gün ama orada çok fazla Suriyeli var. Orada hiçbir şey yapamayacağımızı düşündük, buraya geldik. Çok fazla bizim gibi insan olduğundan, iş bulmak, kalacak bir yer bulmak daha zor olur diye düşündük. Burada kendi ırktaşlarımızın yaşadığını da duyduk, o yüzden geldik.”

5.5. Farkındalık İhtiyacı ve Bilinirlik

Hızlı toplumsal değişimler insanların hayatında ve ruhsal yapısında büyük sarsıntı ve erozyona neden olmaktadır. Savaş ortamında yaşanan olayların ve etkilerinin boyutunun sanıldığı aksine olduğu görüşmeciler tarafından dile getirilmiştir.

Yandığında eriyip dökülen mumu döküp vücutlarını yarıyorlardı:

C.D. “Evlerimizin uzağında, insanların yaşamadığı yerlerde, yerin altlarında mağaraya benzeyen yerler vardı. Kadınları, çocukları, gençleri buralara alıyorlardı. Yemeklerine dikkat etmiyorlardı hiç ama ölmesinler diye de patates veriyorlardı. Mum yakıp, yandığında eriyip dökülen mumu döküp vücutlarını yarıyorlardı. Elektrik verip işkence

yaptıklarını bile duyduk. İnsanlık hiç yoktu. Kadınlara eşlerinin ya da babalarının yanında tecavüz edip sonra da öldürüyorlardı işkenceyle. Gördükleriniz, size gösterilenler bunlar değil tabii.”

5.6. Ekonomik Sorunlar

Tüm insanlar yaşamlarının her noktasında fizyolojik, güvenlik, sosyal, manevi vb. ihtiyaçlarının karşılanma amacı içerisinde. Herhangi bir ihtiyacın karşılanamamasının yani yaşanan koşulların ihtiyacın karşılanmasına yönelik kaynağı içinde barındırmaması durumunun bireyde doğal bir gerilim yarattığı söylenebilir.

F.E. “Geldiğimizden bu yana kaç gün geçti daha yeni bir ev bulabildik. İçerisi boş, hiçbir şey yok. Yatak, çamaşır makinası, buzdolabı, elbise bile... Daha kötü olan kış da geliyor. Yakacak bir şey yok, bulunsa da soba yok. Bir iş bulup çalışmam gerekiyor. Yaşamak için paraya ihtiyaç var. Isınmak, giyinmek, yemek her şey para.”

5.7. Sosyal İletişim Kuramama

Toplumsal bütünleşme ve barış içinde yaşama, toplumların gelecek tahayyülleri açısından önemli unsurlardır. Toplumsal eşitsizliklerin olmadığı ya da en aza indirildiği, vatandaş temelli eşitliğin sağlandığı adil bir toplumu gerektirirler. Bir toplumda sosyo-ekonomik duruma, etnik kökene, dini inanca, cinsiyete, bedensel, zihinsel ve ruhsal sağlık durumuna veya yaşa bağlı ayrımcı politikaları körükleyen uygulamalar, belli grupları sosyal dışlanma tehdidi ile karşı karşıya bırakırlar. Byrne'a göre sosyal dışlanma, güvenceden yoksun bireylerin, ekonomik, sosyal veya kültürel kaynaklara erişememesi ve toplum ile bağlarını yitirmesi sorunudur (Akkan vd., 2011: 23).

Görüşme yapılan bireyler sadece Suriyeli olduklarından dolayı toplumla iletişim kanallarının tıkandığını dile getirmişlerdir. Suriyelilerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve toplumsal uyum yönündeki çalışmalara ters düşen bu durumun üzerinde durulması gereken önemli bir konuyu teşkil ettiğini söylemek mümkündür.

E.D. “Uzun bir süre sokaklarda kaldık. Bazı insanlar karnımızı doyurmamız için yardımcı oldular bize. Gerçekten çok zordu. Burada hayat Suriye'den daha zor. Daha pahalı. Burada bir ekmek aldığımız parayla Suriye'de beş ekmek alırız. Para, iş olmayınca da hayat insana olduğundan daha da pahalı geliyor. Önce kalacak bir evimiz olsun, sonra zamanla her şeyi yaparız diye düşündüm ama zor olacak görünüyor.”

Suriyeli bireylere yönelik dışlama ve ayrımcılık sosyal uyumu olumsuz yönde etkilese de, bireylerin gündelik yaşamda karşılaştıkları sorunlar karşısında, çözüme yönelik olarak yerel halktan yardım görmelerinin, uyum süreçlerini kolaylaştırdığını söylemek mümkündür. Göç sonucu, ait oldukları kültürün ve toplumsal yapının değişmesinin olumsuz etkilerinin daha kolay aşılması söz konusudur.

A.H. “Bazı arkadaşlarımız çok öncelerden geldi. Yıllar önce gelenler de oldu. En sonunda biz de geldik. Farklı bir ülke farklı insanlar olduğundan, dil de bilmediğimizden korktuk. İnsanlar iyi yaklaştı bize. Bu yüzden alıştık. Belki istemeselerdi bizi daha zor olurdu şartlarımız, alışamazdık. Hem iş yerindeki arkadaşlarım hem komşularım çok iyiler. Zaten işe gidiyorum eve geliyorum, her gün böyle.”

5.8. Beklentiler ve Gelecek Kurgusunun Dinamikleri

Suriyeli bireylerin ihtiyaç ve beklentilerini tespit etmekten ziyade, kendilerinin ifade etmelerine olanak tanımanın önemli olduğu düşünülmüştür. Görüşme yapılan bireylerin çoğu toplumsal beklentilerini ifade etmemişlerdir. Genel olarak beklentilerinin, hayatlarını idam ettirebilmek için bir iş bulmak ve yaşadıkları toplumla sağlıklı bir iletişim kurabilmelerini sağlayan dil öğrenme konusunda olduğu söylenebilir. Bununla birlikte sağlık hizmetlerine ulaşmada birtakım sorunlar yaşadıkları da açıktır.

Ülkelerindeki savaş nedeniyle göç etmek zorunda kalan bireylerin geldikleri ülkede yaşamlarını yeniden kurmaları ve temel ihtiyaçlarını karşılamaları için gerekli olan düzenli bir iş ve dolayısıyla düzenli olarak kazandıkları paradır. Tüm kazanımlarını, birikimlerini Suriye’de bırakmak zorunda kalan bireyler geldikleri ülkede ekonomik sorunlar yaşamaktadır. Ekonomik sorunların -uzun vadede düşünüldüğünde- bireyleri suç işlemeye yönlendirebileceği dikkate alınmalıdır.

D.D. “Suriye’deki savaş yıllardır devam ediyor. Ne zaman biter onu da bilmiyoruz. Bizim gibi evlerde değil de kamplarda kalan insanlarda var ama ne kadar kalacağımızı bilmeden kamplarda ne yapabiliriz. Kamp dışında yaşandığı zaman da böyle sorular oluyor. Bu duruma insanların yapabileceği bir şey yoktur belki ama devlet yardımcı olmaya çalışsa iyi olurdu. Bize sadece iş konusunda yardımcı olursa, başka bir şey istemiyoruz zaten.”

Suriyeli bireylerin aktif olarak toplumsal yaşama katılımlarının önündeki en büyük sorunun Türkçeyi bilmemeleri olduğu söylenebilir. Bireyler iletişim kuramadıkları toplumla etkileşime geçememektedirler. Bu noktada göç eden Suriyeli bireylerin Türkçeyi öğrenme yolundaki kişisel çabaları yeterli olmamaktadır.

A.G. “Türkçe konuşamıyoruz. Geldiğin ülkenin dilini bilmediğin zaman çok zor oluyor. Türkçe eğitimi alırsak iyi olur. Bir de sağlık önemli. En kötü hastalığa bile yakalansak ilaç alamayacağız. Devlet bu konuda yardım edebilir.”

Önemle üzerinde durulması gereken konu ihtiyaçtan ve çaresizlikten doğan muhtaçlığın kötüye kullanımının toplum içindeki varlığıdır. Bireylerin yeni yaşam koşullarına uyum sağlarken karşılaştıkları bu durum, koşulların daha da zorlaşmasına neden olmaktadır.

C.B. “Biz Türkiye’ye ülkemizde savaş olduğu için sığınmak zorunda kaldık. İnsanlar buraya her şeyini orada bırakıp geldiler. Burada yeniden bir hayat kurmaya çalışıyorlar. Bildiğimiz, alıştığımız her şey farklı. Bu yüzden insanların kullanılması çok kötü. Herkes bize yardım etsin demiyorum ama kullanmaya çalışan da olmasın.”

A.A. “Buradaki insanların bizi kötü insanlar olarak bilmelerini istemiyoruz. Onların ülkelerine geldiğimiz için kızıyorlar bize ama çaresizlik çok kötü bir şey. Kalsak ölürdük. Seçim yapma şansımız yoktu.”

6.Sonuç

Dünyanın her yerinde yüzyıllar boyunca toplumlar ve ülkeler zulüm ve şiddetin kurbanı olan nüfusla karşı karşıya gelmiştir. Bir taraftan insanlar, özgürlüklerine ve yaşamlarına yöneltilen tehditlerden kaçmaya çalışırken, diğer taraftan hükümetler birçok nedenle insani yükümlülükler, siyasi gerçekler ve ulusal ihtiyaçları uzlaştırmakta artan bir çaba sergilemek zorunda kalmıştır. Bu noktadan hareketle başlarda kısa vadeli ve geçici olduğu düşünülen Suriye’den Türkiye’ye yapılan göç, zaman içinde kalıcı bir hal almaya başlamıştır. Bu durum

beraberinde göçün doğru yönetilmesi ve göç eden bireyler ile göç alan ülkede yaşayan bireyler arasındaki uyum sürecinin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi adına alınması gereken önlemlere dikkat çekmeyi gerektirmiştir.

Araştırmanın sonuçları bağlamında değerlendirildiğinde Suriyeli göçmenlerin sosyal, kültürel ve ekonomik bağlamda bir etkileşim süreci içerisine girdiği ancak başka bir ülkede yaşamaktan kaynaklı olarak aidiyet sorunlarını dile getirdikleri görülmektedir. Nitekim dil bilmeme ve iletişim kuramama kaynaklı olarak yaşanan sorunlar ve kamusal hizmetlere ulaşamama konusu başlıca engeller arasında yer almaktadır.

Görüşülenler arasında aynı mekanı ya da mahalleyi paylaşıyor olmak güven duygusunu güçlendiren bir etkidir. Her ne kadar görüşülenler şehrin dış çeperinde ikamet etmekte iseler de, kader birliği yapıyor olmak ve aralarındaki kültürel birliktelik önemli bir sosyal destek mekanizmasıdır. Zira Suriyeli göçmenlerin yeni düzenlerini, benzerlikler üzerinden kurmaya çalıştıkları söylenebilir.

Görüşülen Suriyeli göçmenlerin Türkiye'deki yaşamlarını daha zor ve daha pahalı olarak belirtmeleri göz önünde bulundurularak, göç eden bireyler için öncelikle düzenli gelir getiren bir işte çalışmalarının önemini vurgulamak ve bu anlamda uygun koşulların sağlanmasına yönelik gerekli adımların atılması çalışmanın sonuçları bağlamında önemli görülmektedir.

Görüşme yapılan ailelerin başta ekonomik sıkıntılar olmak üzere, en çok sağlık ve iletişim alanında sorunlar yaşadıkları söylenmelidir. Özellikle düzenli bir işe sahip olamama, göçmen grupların temel ihtiyaçlarını karşılayamamalarına neden olmaktadır. Görüşme yapılan bireylerin tamamına yakını ilk geldiklerinde tüm ihtiyaçlarının mahallelerinde ikamet eden komşuları tarafından karşılandığını belirtmişlerdir. Ekonomik beklenti ve refah algısı, göç grupları bağlamında gelecek kaygısını artıran olumsuz bir faktör olarak şekillenmektedir.

Son söz olarak göç süreci beraberinde kültür, gelenek, görenek ve yaşam biçimlerini yeni bir yerleşim alanına taşımakta ve göçmenlerin beraberlerinde getirdikleri birikimler yeni ilişkiler örüntüsü ortaya çıkarmaktadır. Ancak çoğu düzensiz göç hareketliliğinde de ortaya çıktığı gibi, göçmenlerin yeni yerleşim yerlerinde ki uyumunu engelleyen yegane faktörlerden biri önyargılar ve gerçeğe dayanmayan bilgilerdir. Bu manada göç gruplarının yeni sosyal çevrelerine uyumunu güçlendiren biraradalık projelerinin yürütülmesi önemsenmelidir. Dahası Suriyeli göçmenlerin büyük bir çoğunluğunun bu ülkede kalıcı olacağı göz önünde bulundurularak, sorun üretebilecek alanlara ilişkin çok yönlü sosyal politikaların geliştirilmesi uygun olacaktır.

Kaynakça

Akkan, B. E., Deniz, M. B., Ertan, M. (2011), *Sosyal Dışlanmanın Roman Halleri*, İstanbul: Punto Baskı.

Alptekin, D. (2011), *Toplumsal Aidiyet ve Gençlik: Üniversite Gençliğinin Aidiyeti Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

Castles, S., Miller, M. J. (2008), *Göçler Çağı-Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, (Çev.) BAL, U., Akbulut, İ., İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay.

Emgili, F. (2009), "Mübadeleden Kurtulma Çabası Olarak: İhtida", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 28, S.45, ss.221-234.

Giddens, A. (2008), *Sosyoloji*, 1 Baskı, Yay. Haz. Güzel, C., İstanbul: Kırmızı Yay.

Ilgın, C., Hacıhasanoğlu, O. (2006), “Göç-Aidiyet İlişkisinin Belirlenmesi İçin Model: Berlin/Kreuzberg Örneği” *itüdergisi/a –mimarlık- planlama-tasarım*, C.5, S.2, ss. 59-70.

Kap, D. (2014), “Suriyeli Mülteciler: Türkiye’nin Müstakbel Vatandaşları”, [http://www.ikv.org.tr/images/files/Akademik-Perspektif-Aralik-2014_30-35\(1\).pdf](http://www.ikv.org.tr/images/files/Akademik-Perspektif-Aralik-2014_30-35(1).pdf) (05.11.2018)

Kılıç, T. (2014), “Türkiye’de Mültecilerin Hukuki Durumu, Uyum Meselesi”, Ed. Servet Karaca ve Uğur Doğan, Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştayı Sonuç Raporu, Mersin Üniversitesi Bölgesel İzleme Uygulama Araştırma Merkezi.

Kolukırık, S. (2006), “Bulgaristan’dan Göç Eden Türk Göçmenlerin Dayanışma ve Örgütlenme Biçimleri: İzmir Örneği”, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 30, No.1, ss. 1-13.

Kolukırık, S. (2009),” Mülteci Ve Sığınmacı Olgusunun Medyadaki Görünümü: Medya Politikası Üzerine Bir Değerlendirme”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), ss. 1-20.

Kolukırık, S. (2014), “Uluslararası Göç ve Türkiye: Yerel Uygulamalar ve Görünümler”, *Zeitschrift für die Welt der Türken*, Vol. 6, No. 2, ss. 37-53.

Mutluer, M. (2003), *Uluslararası Göçler ve Türkiye-Kuramsal ve Ampirik Bir Alan Araştırması Denizli/Tavas*, İstanbul: Çantay Yay.

Sepetcioğlu, T. E. (2014), “İki Tarihsel “Eski” Kavram, Bir Sosyo-Kültürel “Yeni” Kimlik, Mübadele Nedir, Mübadiller Kimlerdir?”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.3, ss.49-83.

Tekin Yılmaz, T. (2005), *Göç’ün Kadın Yaşamı Üzerindeki Etkileri*, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

TOHAV (2014), Göç Analiz Raporu, Yay. Haz. Reyhan Toplu, İstanbul, Toplum ve Hukuk Araştırmaları Vakfı Yay.

UTSAM (2012), Küresel Göç ve Fırsatçıları-Türkiye’de Yasadışı Göçmenler ve Göçmen Kaçakçıları, Rapor No:18, Ankara, Polis Akademisi Yay.

Uzun, A. (2015), “Günümüzün Sosyal ve Ekonomik Sorunu Olan Suriyelilerin Mülteci ve Ekonomi Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi”, *Ankara Barosu Dergisi*, S. 1, ss.105-120.

Yalçın, C. (2004), *Göç Sosyolojisi*, Ankara, Anı Yay.